

צמאה נפשי לאלוקים

שיעורים בנושא התפילה

לע"נ הור"ר אליהו בן בת שבע ז"ל

לאה אירן בת טאוס ז"ל

שמע ישראל / יהוה אחד / יהוה אחד

קבל והבן ישראל / יהוה אחד

אדון הכל / יהוה אחד

יהודה ויהודה / יהוה אחד

יהודה ויהודה / יהוה אחד

יהודה ויהודה / יהוה אחד

יהודה ויהודה / יהוה אחד

יהוד ומיוחד שולט בשבעה רקיעים ובארץ מושל בארבע רוחות העולם.

- 2 שמע ישראל וגו' שמע והבן לדבר זה: ה' שהיה מאו באין תחילה הוא ה' של עכשיו, והוא ה' שהיה חי וקיים באין טוף ותכלה. ובענין זה הוא "אחד". כלומר יש בו לברו אחדות כזה מה שלא היה ולא יהיה כן בשום דבר שבכל העולם. דבר אחרי: אי אפשר כאן בלא שלש אזכרות מפני קטרוג של אומות העולם, שאם אמר: שמע ישראל ה' אחד, היו כל אומה ואומה אומרים על תרפותם: על שלנו הוא אומר שהוא אחד, עכשיו שאנו אומרים אלהינו גודע שעל אלהי ישראל הוא מרבר שהרי עמם היה מרבר. ואם אמר ה' אלהינו אחד, היו אומרים שאלהי ישראל אחד מן האלהים, וכל שכן אם אמר שמע ישראל אלהינו אחד.
- 3 (ד) שמע ישראל, אחר שאמר שתכלית עשיית המצות היא יראת השם כמ"ש אשר צוה ללמד אתכם לעשות למען תירא את ה' אלהיך, בא להעלותם למדרגה יותר גדולה שהיא אהבת השם כמ"ש ואהבת את ה' אלהיך, שהאהבה מדרגה גדולה יותר מן היראה, ובכ"ז הם תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין ומגו דחילו נפיק רחימו, אבל זה לא יצויר רק אחר האמנת היחוד, רצוני שכל האומות הקודמים שהיו מאמינים ברכוי האלהות, השוו בזה שיש אלהים פועל טוב ויש אלהים פועל רע, כי לא יכלו לצייר שהטוב והרע הנמצא בעולם יצא ממשך אחד, וע"כ היו מתיראים מפועל הרע ואוהבים את הפועל הטוב.
- 4 וכאשר בא בתורת אמו ללמד שיתאחדו היראה והאהבה לאלהי אמו הוצרך להקדים להם אמנות היחוד, שאלהי עולב הוא אחד ואין זולתו והוא שרש לכל הנמצא והמתהווה בכל העולמות הן דברים אשר לפי השגתנו נקראם בשם טוב והן דברים אשר נקראם בשם רע, והוא בשנאמין כי אין רע במציאות כלל, שמהאל הטוב האחד האמתי לא יצא רק טוב, ואשו ידמה לנו שהוא רע הוא באמת אך טוב וחסד בין הרע והנמצא בהויה כל העדר הוא לצורך הויה וכל השחתה הוא לצורך תקון ובנין, כמ"ש וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, ובין הרע הנדמה לנו בהנהגה, שכל הרעות הכאות בעולם הם לתכלית טוב וכמו שית' וע"כ יצויר היראה והאהבה לאל אחד, ועו"א ה' אלהינו ה' אחד שה' מורה מדת הרחמים הפועל טוב, ואלהים מורה מדה"ד הפועל דין ועונש, הוא אחד, כולו טוב ופועל אך טוב וחסד שעו"א שנית שם הויה. והכל מתאחד ביחוד שלם ולכן ואהבת את ה' אלהיך:

כי הוא ה' אלהינו ה' אחד שה' מורה מדת הרחמים הפועל טוב, ואלהים מורה מדה"ד הפועל דין ועונש, הוא אחד, כולו טוב ופועל אך טוב וחסד שעו"א שנית שם הויה. והכל מתאחד ביחוד שלם ולכן ואהבת את ה' אלהיך:

הגיע לדרך חסידות למנוח אופן דביקות זה, ה"ו מתפרש מ"ע זו באופן הראשון שיעמוד עכ"פ חוק באמונתו ולא ימירו בשום אופן, אפילו במס"ג, וע"ז מתבאר כל הפרשה, ולמי שממנהג במעלת הנפש ה"ו מוזהר באופן השני להשקיע מחשבתו באהבה ודביקות באיזו שעה רצויה לזה להזכיר שמו ית' בק"ש ומפלה, ומס"ה כחיד את ה' ולא כדכמיב ואהבת לרעך, דשם אין משמעומו אלא כפירוש הא' שמניח רצונו לריעו, אצל את ה' משמע שמוזכר שמו ודבק בו, וכן להלן י"א ה' ואהבת את ה' דמיררי לענין עבודת המנוח באהבה כמבואר שם, ג"כ מתבאר הכי,

- 5 (ה) ואהבת את וגו'. אהבה משמעו על שני אופנים, א' שיהא מוותר מרצונו על דבר הנאהב וקיומו, ב' דביקות במחשבתו ומשוקה עזומה להשתעשע עם הנאהב, ושתי כוונות אלו מוזהרים לנו בזה המקרא, א' כמס"כ הרמב"ם ה' יס"ח פ"ה ה"ו ומנין שאפילו במקום סכנה אין עוברין על אחת מג' עבירות הללו שנאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך, והוא נתינה כל אשר לו על דבר כבודו ומומונתו, ב' כמס"כ הרמב"ם שם פ"ב ה"א האל הנכבד והנורא מנוה לאהבו וכו' שנאמר ואהבת את ה' והאין הוא הדרך לאהבתו כו', וע"ז הכונה א' בצרכות צירושלמי פ' הרואה שאמר ר"ע צפי' דהאי קרא רחמתיך בכל לבי רחמתיך בכל נפשי, והוא מלשון התשכח אשה עולה מרחס בן בטנה שמשמעו דביקות הרעיון באהבתו, והכי פ"י הכתוב תהלים י"ח ארחמך ה' חזקי (ב). ועיקר שתי משמעוה הללו נמשכים אחר המשך המקרא הקודם, ולמי שממנהג צהליכות עולם הטבע ולא
- 6 (ד) שמע ישראל. הרמב"ן ז"ל דקדק אמאי שניה הלשון בזה הפסוק דכתיב במדברים בעדס יותר מכל הפרשה שמדבר בטובה, וגראה שהוא שדרשו חז"ל פסמים דנ"ו דיעקב אבינו אמר זה המקרא והוא אמר בזה הלשון, ואח"כ העמידו משה רבינו בכת המורה, וכי"ז יש הרבה מקראות צנזאים וכמוצאים שהיו ידועים עוד לפני אבות הנביא, והנביא צוה"ק עפ"י ה' העמידו בספרו, וכבר ביארנו זה בהע"ש סי' קס"ו אות ה'. וכלל זה ע"כ שתי פרשיות של שמע והיה אם שמע היו ידועים בישראל עד שלא באו לערבות מואב, שהרי נמצינו כבר במסלן: ה' אלהינו אלהים משמעו כמ"מ מנהיג הטבע והליכות עולם, והנה כל אומה יש לה שר מנהיג עולם אותה אומה, אצל את מנהיגים גם צהליכות הטבע צהשגחת הויה המהוה הכל: ה' אחד. עוד יש לנו הנכונה נפסי והיא מיוחדת לישראל,

ה' אלהינו ה' אחד - זכור, זכור, זכור

(ב) ולולא לשון הרמב"ם ז"ל הייתי מפרש עיקר לשון המשנה פ' הרואה אפי' הוא נוטל את נפשך לא מיירי במסירות נפש אלא על דביקות, ולשון הוא הכונה על הקב"ה, אפי' בשעה שהקב"ה נוטל את נפשך מנוה ליחוד, וע"ז מציא בצרכות דס"א עובדא דר"ע שקרא ק"ש בשעה שסרקו את צפרו, ואמר שכלל יוס ה' מתער על פסוק זה אמרתי ממי יבא לידי ואקיימנו כו', ולא שפי' ר"ע מקוה למישה פשה זו חליה, אלא שפי' מלכה כשיגיע למוח צמחו לא יתכלל ויהי דעתו כלולה לקיים מצות יחוד ולקרות שמע, ועפ"ה הרגיש בצמחו שהגיע למוח מש"ה ה' מתקבל על מלכות שמים באהבה, אצל עיקר דין מס"ג מדר"א הוא דנ"ב דל"א בפסמים דכ"ה ובסנהדרין דע"ז איתנו דאמרי כר"א, [וע"ש גר"ף צוה"ל דקיי"ל כ"י אלישור דא' אפי' הוא נוטל את נפשך, וע"כ יש בזה טע"ה, או דל"ל כר"ע, או יש למסוק הא שציא אפי' הוא נוטל את נפשך, דהו מאמר ר"ע], והדברים עתיקים וכחצנו בהע"ש סי' ק"א:

ה' אלהינו ה' אחד - זכור, זכור, זכור

וקאמר נמירנהו לא אמרו משה לא נמירנהו אמרו יעקב. ומה שמשה לא אמר אותו. כי כל אחד מישראל יכול לומר שמע ישראל כמו שפרשנו אבל אין כל א' מישראל יכול לומר ברוך שם כ"מ. ולפי לא אמרו משה ואמרו לא נמירנהו הרי אמרו יעקב. וזה מפני כי כבר אמרנו כי ראוי יעקב שהיה קדוש לומר ברוך שם כבוד מלכותו כאשר שומע מלכות שמים שנוכר בשמע ישראל ומה שאמר ברוך שם כבוד מלכותו הוא מלכות שמים בשלמות כמו שאמרנו. והרי אנו צריכין לקבל עלינו מלכות שמים כמו יעקב שהיה מקבל מלכות שמים בשלימות.

10 האם נאמר "ברוך שם..." כחלק מקריאת שמע לכאורה אין ראוי לעשות כן. כי לא אמרו משה רבינו ברוך שם כחלק מפרשת שמע. אם כן, והאם ראוי שלא נאמרוהו - לא לומר "ברוך שם" בקריאת שמע לכאורה, גם כך אין ראוי לעשות, שהרי אמרו יעקב והוסיפו לאמירת "שמע ישראל..." הלכך התקינו חכמים שיהיו אומרים אותו פתחוהו. הגמרא מבארת ברוך משל את הקשו הנוכר של חכמים ביהודן ופתרוהו: אמר רבי יוחנן, אמרי דבי רבי אמי - אמרו בבית מדרשו של רבי אמי: משל לבת מלך שהריקה ציקי קדירה - תבשל מתובל, ונתאחזה לאכול ממנו. אולם אם תאמר שהיא מתאחה לתבשיל, נש לה גנאי בכך, כי אינו מתכבדה לגלות אתהוה ברבים; ואם לא תאמר, נש לה צער הגוף מחמת התאווה, כשהריגשו בכך, התחילו צבדיה להקביא לה מהתבשיל פתחוהו. הגמרא משיבה לדון בענין אמירת "ברוך שם..." אמר רבי אבהו: מאדור יותר התקינו חכמים שיהיו אומרים אותו בקול רם מפני מרעומות המינין - כדי שלא יאמרו המינים עליו שאנו מוסיפים בחשאי דבר שאינו התקין. אך תקנה זו היא רק על מקום שהמינים מצויים; ובגמרא דפסחים, דלפיא מינין - שמינים אינם מצויים שם. עד השקא אמרו לה פתחוהו - עד עכשו עדין אומרים "ברוך שם..." בחשאי.

9 בפרק מקום שנהגו (פסחים ב"ו ע"א) אמר ר"ש בן פזי ויקרא יעקב אל בניו בקש יעקב לגלות קק הימין לבניו ונסתלקה ממנו שכינה אמר שמא יש ה"ו פסול בזרעו כאברהם שיצא ממנו ישמעאל כיצחק אבי שיצא ממנו עשו אמרו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד מיד פתח הווק ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אמרו רבנן היכי נעבד נמיריה לא אמריה משה לא נמיריה הא אמריה יעקב התקינו שיהיו אומרים בחשאי אמר ר' יצחק דבי ר' אמי משל לבת מלך שהריחה ציקי קדירה תאמר יש לה גנאי לא תאמר יש לה צער התחילו עבדיה והביאו לה בחשאי.

14 ולכך תקנו שיאמרו בחשאי כי באמת האדם מצד שיש בו נשמה נבדלת שהיא יושבת בנסתר, והנשמה היא קדושה נבדלת יכול לומר ברוך שם כבוד מלכותו, ולפיכך תקנו שיאמרו אותו בחשאי כמו שהנשמה שהיא קדושה היושבת בסתר, אבל יעקב הדיה אומר ברוך שם כבוד מלכותו כי הוא קדוש בעצמו. לכך קאמר בגמרא נמירנהו ברוך שם כבוד מלכותו דבר זה גנאי, שהרי אין האדם שאינו קדוש ראוי לזה ואין ראוי לו לומר בשכ"מ, כי אין ראוי רק למי שהוא קדוש לגמרי. לא נאמר יש כאן צער כי יש כאן צד מכח הנשמה לומר ברוך שם כבוד מלכותו, וכאשר שומע הזכרת השם שהוא בשמע ישראל אם לא יאמר ברוך שם כבוד מלכותו אשר שבח זה שלמות קבלת מלכות שמים ולכך אמר יעקב ברוך שם כבוד מלכותו להשלים קבלת מלכות שמים אם לא יאמר יש כאן צער ר"ל חסרון, ולפיכך תקנו לומר בחשאי, כי מצד הנשמה הקדושה הנבדלת שיש באדם י"ל ברוך שם כבוד מלכותו, כי מצד הנשמה דומה האדם למלאך, וכמו שהמלאכים אומרים בשכ"מ מצד קדושתם כך מצד הנשמה יש לאדם לומר ג"כ בשכ"מ רק הגוף הוא מעכב, אבל יעקב שהיה קדוש בודאי היה יכול לומר, ולפיכך אם לא יאמר כלל יש כאן צער וחסרון לנשמה כי מצד הנשמה יש לומר ולכך תקנו לומר בחשאי. וד"ז כנגד הנשמה שהיא יושבת בנסתר, כמו שאמרנו בפ"ק דברכות (י' ע"ב) מה הקב"ה יושב בנסתר כך הנשמה יושבת בנסתר, ומאחר כי ברוך שם כבוד מלכותו היא לנשמה בלבד תקנו לומר אותה בחשאי ובהסתר. וזה

12 ואז כאשר שמע יעקב קבלת מלכותו ית' או אמר ברוך שם כבוד מלכותו, כי כאשר השבטים היו אומרים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, ראוי ליעקב לומר ברוך שם כבוד מלכ' אחר הזכרת שמו, כי הזכרת השם הזה אינו כמו שאר הזכרת השם, כי בהזכרת השם הזה שהוא אחדותו ית' לגמרי כי זהו מלכות שמים לכך היה אומר יעקב ברוך שם כבוד מלכותו לעולם. ודבר זה עוד יוהר מן מה שאמרו השבטים שמע ישראל ה' אלהינו, וברכה זאת אינו ראוי רק לאשר אינו גשמי, ויש לברך השם כי השם הוא דבר שכלי. לגמרי, וראוי הברכה הזאת לעליונים אשר הם בלא גוף והם נבדלים ראוי להם ברכה זאת, וליעקב, שהיה אחד מן האבות הקדושים בפרט 15 ליעקב אשר היה קדוש כמו שבארנו זה במקום אחר (ישעי' כ"ט) דכתבי והקדישו את קדושת יעקב, ולכך במקום קדוש כמו ביהמ"ק עונים גם כן ברוך שם כבוד מלכותו (פרכות ס"ג א'), ולכך יעקב שהיה הקדוש ראוי לו לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד כאשר שמע מן בניו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד.

11 והנה התבאר כל מה שאמרנו בזה בביאור, כי היה תחלת קבלת מלכות שמים ע"י י"ב שבטים שהם בני יעקב, כי בני יעקב היו ראשונים לקבל מלכות שמים ולומר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. ולא יעקב אביהם, כי יעקב היה אחד מן האבות לא נחשב כאשר מלכותו ית' עליו מלכות שמים שלימה בעולם הזה, כי למעלתו של יעקב שהיה צורתו חקוקה בכה"כ אין נחשב בזה מלכותו ית' על ידו שהוא בתחתו' 10 רק ע"י ישראל שהם בתחתונים ועל ידם מלכות שמים שלימה, ולפיכך בני יעקב היו ראשונים לקבלת מלכות שמים, וכשהיו בני יעקב מקבלים מלכות שמים לא היו רק באמצעות יעקב כמו שאמרו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, לפי שיעקב אחד לגמרי וראוי יעקב לקבל מלכות שמים שהוא אחד ועל ידו גם כן השבטים הם אחד מקבלים מלכות שמים שהוא ית' אחד, ומפני שאמר יעקב שמו יש פסול בזרעו וזוהו יוצא מן האחדות, אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד, כי יעקב הוא אחד בעצמו כך אין בלבנו אלא אחד, כי אלו י"ב שבטים הם כמו יעקב שאין בלבו אלא אחד, כי על ידי יעקב נעשו השבטים ג"כ אחד לגמרי.

15 שבה זה שלמות קבלת מלכות שמים ולכך אמר יעקב ברוך שם כבוד מלכותו להשלים קבלת מלכות שמים אם לא יאמר יש כאן צער ר"ל חסרון, ולפיכך תקנו לומר בחשאי, כי מצד הנשמה הקדושה הנבדלת שיש באדם י"ל ברוך שם כבוד מלכותו, כי מצד הנשמה דומה האדם למלאך, וכמו שהמלאכים אומרים בשכ"מ מצד קדושתם כך מצד הנשמה יש לאדם לומר ג"כ בשכ"מ רק הגוף הוא מעכב, אבל יעקב שהיה קדוש בודאי היה יכול לומר, ולפיכך אם לא יאמר כלל יש כאן צער וחסרון לנשמה כי מצד הנשמה יש לומר ולכך תקנו לומר בחשאי. וד"ז כנגד הנשמה שהיא יושבת בנסתר, כמו שאמרנו בפ"ק דברכות (י' ע"ב) מה הקב"ה יושב בנסתר כך הנשמה יושבת בנסתר, ומאחר כי ברוך שם כבוד מלכותו היא לנשמה בלבד תקנו לומר אותה בחשאי ובהסתר. וזה

15 ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בלחש, כי כוונתו אינה עוסקת ברעש להודיע שם כבוד מלכותו בעולם, כי אם תבא ברעש היתה צריכה להעריך קרובות רק בשביל ביטול ע"ז והודעת כבו מלכותו בעולם, כי אז יש לחוש שיתערב בזה ג"כ יצרא דאהבת עצמו יותר מדאי, להרחיב גבול ממלכה ע"י חורבנות של אחרים, וכבוד שמים יהי רק לכסות עינים.

15 וע"כ הצריך השי"ת כפרה למיעוט הירח, כי ע"ז מודמן שתחת הכונה הטובה של עבודת ד', יסתירו עצה של עבודת עצמם, ולא תצא מזה הכונה של דעת ד' בעולם, שהיא אהבת חסד וצדקה.

35 שאמר משל לבת מלך וכו', מדמה הנשמה לבת מלך שהיא בתו של הקב"ה. וביה"כ שהוא יום קדוש וישראל כולם קושרים שאין בהם דברים הגופניים שהם אכילה ושתיה ותשימש המטה רחיצה סניכה נעילת הסנדל, או בודאי אף היחיד אומר ברוך שם כבוד מלכותו, כי השבח הזה אינו שייך רק למי שהוא קדוש כמו שאמרנו. ולכך בבית המקדש שהוא קדוש אין עונגין אמן רק ברוך שם כבוד מלכותו, ובק"ש תקנו לומר אותה בחשאי כי דבר זה הוא השלמת קבלת מלכותו. ויש לך להבין עוד הענין מן שמע גדולה וכן הו' מן אחד והוה עד. כי ישראל הם עדות על הש"י שהוא אחד וכמו שאמרנו במדרש (הובא בתוס') חגיגה י"ג, ב' ג' מעידין על זה ישראל ושבט מעידין על הקב"ה שהוא אחד, וכמו שבארנו זה בהקדמה לפי מסכת אסת ועוד הארכנו במקום אחר ע"ש, והתבאר לך דברים ברורים והבן אותם:

וע"כ הצריך השי"ת כפרה למיעוט הירח, כי ע"ז מודמן שתחת הכונה הטובה של עבודת ד', יסתירו עצה של עבודת עצמם, ולא תצא מזה הכונה של דעת ד' בעולם, שהיא אהבת חסד וצדקה. ע"כ רק בלחש נזכיר כבוד שם מלכותו, להגדיל כבודו ית' בתוך בני ישראל, וע"ז ממילא אור גדול יאיר בעולם, כי יראו כל העמים כי שם ד' נקרא עלינו, וישוכו לעבוד את ד' שכם אחד, כדרכי ד' הטובים.

10 אמנם ביום הכפורים שאנו נפרשים מכל דברים חומריים, אין חשש לאמירה בקול רם, כי אם היינו בטוחים שרעיונו יהי תמיד רק לצד המעלה, למען כבודו יתעלה באמת, אז לא היה שום חשש לעסוק בכל עו' לטובת כלל האנושיות להאיר באור ד', כי למלאכי השרת שרצונם רק כבוד ד', יאחה להכריז בקול תמיד, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

16 ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בקול רם. ע"פ משי"כ הגו"י ביערות דבש, "תאמר יש לה גנאי" שהמלאכים אין להם רשות להזכיר השם, כי אם לאחר ג' תיבות, ואנו אומרים שמע ומזכירים השם לאחר ב' תיבות, אמנם שישראל גבוהים מן המלאכים הוא מצד שעושים רצונו של מקום, אבל לב יודע מרת נפשו ואנו מחזיקים עצמנו בלתי-ראויים, על כן אנו אומרים בשכמל"ו, אך שעת קבלת עול מלכות שמים היא שעת חדוה ואין להזכיר בה בפרהסיא שאינם ראויים, מפני המקטרגים שלא יטילו פגם ח"ו במצוה הגדולה העיקרית קבלת עול"ש, אך ביה"כ, דליכא רשות לאסטוני והשטן בחושבנא שס"ד ימים, אין לחוש ממקטרגים ואנו יכולים לאמרו בקול רם.

16 אמנם ביום הכפורים שאנו נפרשים מכל דברים חומריים, אין חשש לאמירה בקול רם, כי אם היינו בטוחים שרעיונו יהי תמיד רק לצד המעלה, למען כבודו יתעלה באמת, אז לא היה שום חשש לעסוק בכל עו' לטובת כלל האנושיות להאיר באור ד', כי למלאכי השרת שרצונם רק כבוד ד', יאחה להכריז בקול תמיד, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

16 ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בקול רם. ע"פ משי"כ הגו"י ביערות דבש, "תאמר יש לה גנאי" שהמלאכים אין להם רשות להזכיר השם, כי אם לאחר ג' תיבות, ואנו אומרים שמע ומזכירים השם לאחר ב' תיבות, אמנם שישראל גבוהים מן המלאכים הוא מצד שעושים רצונו של מקום, אבל לב יודע מרת נפשו ואנו מחזיקים עצמנו בלתי-ראויים, על כן אנו אומרים בשכמל"ו, אך שעת קבלת עול מלכות שמים היא שעת חדוה ואין להזכיר בה בפרהסיא שאינם ראויים, מפני המקטרגים שלא יטילו פגם ח"ו במצוה הגדולה העיקרית קבלת עול"ש, אך ביה"כ, דליכא רשות לאסטוני והשטן בחושבנא שס"ד ימים, אין לחוש ממקטרגים ואנו יכולים לאמרו בקול רם.

ימי האזהרה - פרק 5

שין חסד ה' יין